

אורות התשובה

תשובת העולם - פרקים ג-ד

הרב יצחק שילת

פרק ג

תשובה פרטית מפורשת ותשובה סתמית כללית

יש תשובה מכוונת נגד חטא מיוחד או חטאים רבים. והאדם שם חטאו נוכח פניו, ומתחרט עליו ומצטער על אשר נוקש בפח החטא, ונפשו מטפסת ועולה. עד שהוא משתחרר מהעבדות החטאית, ומרגיש בקרבו את החרות הקדושה, הנעימה מאד לנפשו הנהלאה, והוא הולך ומתרפא. וזהרי אורה של שמש החסד, חסד עליון, שולחים אליו את קויהם, והוא הולך ומתאשר, הולך ומתמלא עונג ודשן פנימי, יחד עם לב נשבר ונפש שחה מדוכאה, שהוא מרגיש בקרבו, שגם רגש זה עצמו, הנאה לו לפי מצבו, מוסיף לו עונג רוחני פנימי ושלמות אמתית. הולך הוא ומרגיש שהוא מתקרב למקור החיים, לאל חי אשר זה לא כבר היה כ"כ רחוק ממנו. נפשו הכמהה זוכרת כששון לב את עניה ומרודה הפנימיים, והיא מתמלאת רגשי תודה, בהלל וזמר היא נושאת קול: "ברכי נפשי את ד', ואל תשכחי כל גמוליו, הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי, הגואל משחת חייכי, המעטרכי חסד ורחמים, המשביע בטוב עדיך תתחדש כנשר נעוריכי, עושה צדקות ד' ומשפטים לכל עשוקים". הוי! כמה עשוקה היתה הנפש, בעוד משא החטא, קדרותו, גסותו וסבלו האיום, מונח עליה! כמה היתה ירודה וסחופה, גם אם עושר וכבוד חיצוני נפל לה לחבל! מה יועיל כל הון, אם התוך הפנימי, תוך החיים, הוא מדולדל ויבש? ומה מאושרה היא כעת בהרגישה בקרבה כי כבר נרצה עונה, כי קרבת אלהים חיה ומאירה בקרבה, כי הוקל משאה הפנימי, כי היא כבר שלמה נשיה, ואינה עוד מעושקה בעושק וטרופ פנימי, מלאה היא מנוחה ושלוה כשרה: "שובי נפשי למנוחיכי כי ד' גמל עליכי". וישנה עוד הרגשת תשובה, סתמית כללית. אין חטא או חטאים של עבר עולים על לבו, אבל ככלל הוא מרגיש בקרבו שהוא מדוכא מאד, שהוא מלא עון, שאין אור ד', מאיר עליו, אין רוח נדיבה בקרבו, לבו אטום, מדותיו ותכונות נפשו אינן הולכות בדרך הישרה והרצויה, הראויה למלאת חיים הגונים לנפש טהורה. השכלתו היא גסה, רגשותיו מעורבבים בקדרות וצמאון שמעורר לו געול רוחני, מתביש הוא מעצמו, יודע הוא כי אין אלוה בקרבו, וזאת היא לו הצרה היותר גדולה, החטא היותר איום, מתמרמר הוא על עצמו, אינו מוצא מנוס מפח מוקשים שלו, שאין לו תוכן מיוחד, רק הוא כולו כמו נתון בסד. מתוך מרירות נפשית זו באה התשובה כרטיה של רופא אמון. הרגשת התשובה ועומק ידיעתה, סמיכותה הגדולה בעומק הנפש, בסתר הטבע, ובכל חדרי התורה, האמונה והמסורת, בכל כחה היא באה וזורמת בתוך נפשו. בטחון עוז ברפואה. בתחיה הכוללת, שהתשובה מושיטה לכל הדבקים בה, מעביר עליו רוח חן ותחנונים, "כאיש אשר אמו נתחמנו כן אנכי אנחמכם". מרגיש הוא, ובכל יום ויום שעובר עליו, בהסכמת תשובה עילאה וכללית זו. הרגשתו נעשית יותר בטוחה, יותר מחוורת, יותר מוארה באור השכל, ויותר מתבארת ע"פ יסודי תורה. והנה הוא הולך ונוהר, פני הזעם חלפו, אור רצון בא וזורח, הוא מתמלא עוז, עיניו מתמלאות אש קדש. לבבו כולו נטבל בנחלי עדנים,

דף מקורות

קדושה וטהרה חופפות עליו. אהבה אין קץ מלא כל רוחו, נפשו צמאה לד,, וכמו חלב ודשן תשבע מצמאונה זה גופא, רוח הקדש מקשקשת לפניו כזוג והוא מבושר שנמחו כל פשעיו, הידועים ושאינם ידועים, שהוא נברא מחדש בריה חדשה, שכל העולם כולו וכל העולמים התחדשו עמו, והכל אומר שירה, חדות ד' מלא כל. "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, ואפילו יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולעולם כולו".

פרק ד

התשובה הפרטית היחידית והתשובה הכללית הצבורית העולמית, בעולם ובכנסת ישראל

א.

שוטפים הם זרמי התשובה, הפרטית והכללית, דמיונם כגלי שלהבות שעל גוף השמש, אשר כמלחמת-עד הם מתפרצים ועולים, והם נותנים חיים להמון עולמים וליצורים אין ספורות. אין כח לקלוט את ההמון הרב של הצבעים הרבים אשר לשמש הגדולה הזאת המאירה לעולמים כולם, שמש התשובה, מפני שטפם ורבוים, מפני מהירותם הנפלאה, מפני שהם באים ממקור החיים בעצמם, שהזמן בעצמו הוא רק אחד מהתבניות המצומצמות שלו. הנשמה היחידית והצבורית, העולמית ועולמי-העולמית, כלביאה נוראה צועקת בחבליה לתקון גמור, למציאות האידיאלית, ואנו חשים את המכאובים והם ממרקים אותנו, כמלח זה שממתיק את הבשר הם ממתיקים את כל מרורותינו. בהגות מלין אי אפשר לנו לבטא את המחשבה רחבת השחקים הזאת, יחודים אנו מיחדים, בשמות אנו מכוונים: נקודה - שמים וארץ חדשים ומלואיהם אצורים שם, אות - ועולמים מתגלים, תבות - ורבבות עולמי עד והמון יצורים, שלו ועלז מלא חדות אל אלים, מלא שלום ואמת. והנשמה הולכת ומתקנת.

ב.

ע"י התשובה הכללית שב לאלהות, ע"י מציאות כח התשובה, השורר בעולמים כולם, שב הכל ומתקשר במציאות השלמות האלהית, וע"י הרעיונות של התשובה, דעותיה והרגשותיה, כל המחשבות, הרעיונות והדעות, הרצונות וההרגשות, מתהפכים ושבים להקבע בעצם תכונתם בתכן הקדש האלהי.

ג.

התשובה הכללית, שהיא עליו העולם ותקונו, והתשובה הפרטית, הנוגעת לאישיות הפרטית של כל אחד ואחד, עד כדי דקות הפרטים של תקוני-התשובה המיוחדים, שרוח-הקודש יודע לפרטם לפרטים היותר בודדים, הן ביחד תוכן אחד. וכן כל אותם תקוני התרבות, שעל ידם העולם יוצא מחורבנו, סדרי החיים החברתיים והכלכליים, ההולכים ומשתכללים עם תקוני כל חטא ועון מחמורים שבחמורים עד דקדוקי סופרים ומדות חסידות היותר מופלגות, כולם עושים חטיבה אחת, ואינם מנותקים זה מזה, "ויכולהו לחד אתר סליקין".

ד.

דף מקורות

הטבע העולמי וכל יציר פרטי, ההיסטוריה האנושית וכל איש יחידי ומעשיו צריכים להיות מסוקרים בסקירה אחת, כתוכן אחד בעל פרקים שונים, ואז ממהרת האורה של הדעה המביאה לידי תשובה לבא.

ה.

באמת אי אפשר להתרומם אל התשוקה הרוחנית של ישועת הכלל בלי תשובה פנימית עמוקה מכל חטא ועון. אמנם יחיד ששב במובן זה מוחלים לו ולכל העולם כולו, וכן יכולים רבים להתעלות לתכונה האידיאלית הגנוזה בנשמת האומה ע"י תשובת היחיד, השב למטרה זו של התאפשרות הזרחת תשוקת גאון האומה בטהרתה.

ו.

ראש הפסגה של נשמת האומה היא המגמה הכללית, שהאומה שואפת אליה בעצם הויתה, וזה כבר יוצא על כללות ההויה, ורעיון התשובה העליון נעוץ במרום חביון זה.

ז.

נשמתה של כנסת ישראל היא הצדק המוחלט, שבהתגשמותו הוא כולל את כל הטוב המוסרי שבפועל, על כן כל פגם מוסרי, שהאיש היחידי מישראל עושה. מחליש הוא בזה את קשורו עם נשמת האומה כולה. והתשובה הראשונה היסודית היא להתקשר עם האומה בנשמתה, ועמה הכרח הוא לתקן את הדרכים והמעשים כולם לפי אותו התוכן המהותי שבנשמת האומה.

ח.

קודמת לכל מיני התשובות, שהן באות אחריה, היא התשובה אל כבוד ד'. אע"פ שבהתרחב האור המושגים מתעלים, עד שהתוכן של כבוד, עם כל רחבו, צר הוא מהכיל את השטף הגדול של אורות התשובה, שתמצית נקודם יקר מחכמה ומכבוד, וזהו יסוד התשובה שאורו יגלה בעקבתא דמשיחא, ויכלול בקרבו את כל ארחות התשובה הקטנים ממנו שכולם בו כלולים. באורו הגדול בראשית התפרצו נראה הוא כאילו דוחה את האורה הקטנה, ובני פריצים קמים ומתנשאים להעמיד חזון ונכשלים, אבל הכשלון לא בא כ"א ע"י האורות הקטנים שנראו כאילו נדחו. והאור הגדול פועל הלאה את פעולתו, וידו לא יניח עד אשר ישוב להגלות בכל סגולותיו העליונות והתחתונות. "גדור פרצי בכך פרצי ומחדק לקוט שושן".

ט.

מצדדים שונים תבא ותתגלה התשובה. אחד מיוחד מצדדיה אלה יהיה הצער על העלבון שנעלב הרוח הגדול האצור בכל מה שהנחילונו אבותינו, שאין שעור לעזו וכבודו. והרוח הגדול מקורו מקור חיים, המקור האלהי העליון, שהולך ונמשך מדור דור, וכשמשימים אליו לב הלא מוצאים בו הכל, כל חמדה וכל תפארה, והחושך הכפרני גרם להתלש מקרן בן שמן זה, ולתעות בשדות זרים, שאין בהם לשד וחיים בעדנו כלל. הצער הגדול הזה יתפרץ בעז, וילוח אליו כח של ישוב הדעת ומתינות, לדעת ג"כ מה שיש להבר מתוך כל דרכי התעיה אשר נכשלו בהם. חופש הקדש הפנימי שבנשמה יצא ממאסרו, ובצמאון עז יחל כל רוח ער לשאוב ולשתות לרויה מאותו מקור החיים העליון. והדעה והרגש, וטעם החיים, השקפת העולם וחפץ התחיה הלאומית, תקון פגמי הנשמה והתעצמות העז הגופני, הסדור המדיני וחמדת החבורה

דף מקורות

בארחות דרך ארץ וסבלנות הגונה ביחד עם קנאה חיה נגד כל מתועב ורע, נגד כל דופי וכעור, ומסירות נפש פנימית בעד כל האמצעים שהטוב הכללי העליון מופיע ויוכל להופיע על ידם, - כל אלה יולדו ויתגלו אז בחטיבה אחת, אשר לתמכם צריכים אנו ע"י הכשרת הלבבות לאורה של תורה האמתי הפנימי, רזי תורה, אשר ע"פ ההשפעות, שהשפיעו על אלה אשר דבקו בהם בלא ההכשר הראוי, כל-כך רבו המנכרים אותם והמלעיבים בהם. דוקא מאור חיים זה, אשר השפעות בלתי מוכשרות אלה מצמיחות ממנו סכנת ואסון העולם, - דוקא ממנו תצמח ישועתו ישועת עולמים שלו, הופעת אור הטוב העליון להחיות על ידו את הכלל ואת הפרט, להקים את סוכת דוד הנופלת ולהסיר חרפת עם ד' מעל כל הארץ.

י.

החוצפה דעקבתא דמשיחא באה מפני שהעולם הוכשר כבר עד כדי לתבע את ההבנה, איך כל הפרטים הם מקושרים עם הכלל, ואין פרט בלתי מקושר עם הגודל הכללי יכול להניח את הדעת. ואם היה העולם עוסק באורה של תורה במדה זו, שתגדל הנשמה הרוחנית עד כדי הכרת הקשור הראוי של הפרטים עם הכללים הרוחניים, היתה התשובה, ותקון העולם, הבא אתה ועל ידה, מופיעה ויוצאה אל הפועל. אבל כין שההתרשלות גרמה, שאור תורה פנימית, הטעון רוממות וקדושה עצמית, לא הופיע בעולם כראוי, באה התביעה של סדור חיים כאלה, שהפרטים יהיו מובנים במובן הכלל, בזמן כזה, שהגמר של גלוי האור וסלילת הדרך להכנה זו עדיין לא בא, ומזה באה ההריסה הנוראה. ואנו מוכרחים להשתמש בתרופה העליונה, שהיא הוספת כח בכשרון הרוחני, עד אשר הדרך איך להבין ולשער את הקשור של כל עניני הדעות והמעשים התוריים עם הכלל היותר עליון יהיה דבר המוכן והמוצע בדרך ישרה על פי הרגשות הנפשות השכיחות, ואז ישוב כח החיים הרוחניים כמעשה ובדעה להופיע בעולם, ותשובה כללית תחל לתת את פריה.

יא.

אמנם במעמקי החיים מתנוצץ ככל רגע אור חדש של תשובה עליונה, כשם שאור שוטף חדש הולך בכל העולמות ומלואיהם לחדשם, ולפי ערכו של האור ומילוי החכמה והקודש שיש בו מתמלאות הנשמות באוצרות חיים חדשים, ופרי התרבות המוסרית והמעשית היותר עליונה הולך וצומח מתוך שטף זה. ונמצא אור העולם כולו וחדושו לכל צורתיו ככל זמן ועדן בתשובה הוא תלוי, וקל וחומר אורו של משיח וישועתם של ישראל, תחית האומה והארץ, השפה והספרות, שהכל ממקור התשובה יוצא, וממעמקים אל מרומי התשובה העליונה יובאו.